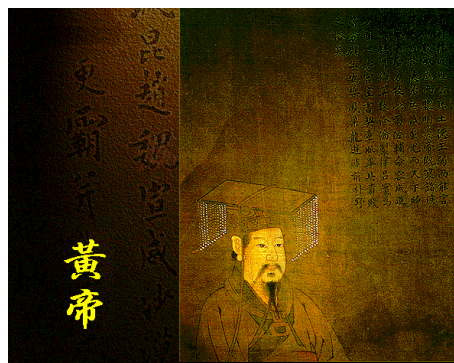

Huangdi Neijing

黃帝內經

Laurențiu Teodorescu

Huangdi 黃帝 - Împăratul galben este primul dintre împărații legendari despre care găsim mențiuni istorice.

În multe texte vechi, în loc de ideograma *huang* 黃 = galben, provenind de la 光 *culoarea* 田 *câmpului cultivat*¹, întâlnim ideograma omofonă 皇, cu sensul de *august, suveran, împărat*², prescurtare a expresiei *huangtian shangdi* 皇天上帝 - *augustul stăpânitor suprem al cerului*³. Potrivit legendei⁴, *Huangdi* 黃帝 era nu numai stăpânul ceresc, ci și cârmuitorul suprem al Centru-

¹ 光 *guang* = *luminos*, prin extensie *culoare*, în forma antică: 卅 → 廿 douăzeci de 火 *focuri*, etimografie care s-a păstrat doar în câteva caractere compuse, printre care și *huang* 黃, pentru a deveni ulterior 人 → 儿 *omul* care poartă o 火 → 𤇀 *torță*; crucea 十 din interiorul *câmpului* □ are sensul de *a ordona*, în cazul nostru *a cultiva*, la origine: *șanțurile de scurgere a apei într-o orezârie*; galbenul este culoarea pământului și a centrului: *Shuowen jiezi* 說文解字 - *Dicționarul analitic al caracterelor* - “黃地之色也。” “黃 *huang* (*galben*) este culoarea pământului”, *Zuo zhuan* 左傳, principalul comentariu al tratatului *Chunqiu* 春秋 - *Analele primăverilor și toamnelor*, capitolul *Zhaogong shiernian* 昭公十二年 - *Al doisprezecelea an de domnie a lui Zhao gong* - “黃中之色也。” “黃 *huang* (*galben*) este culoarea centrului”; de remarcat și înrudirea din limba latină între *homo* și *humus* (de altfel în latina veche exista și forma *humo*, de unde a derivat adjectivul *humanus*), iar în tradiția iudeo-creștină numele primului om - *Adam* are aceeași rădăcină cu *adamah* = *țărână, pământ*.

² *Dicționarul analitic al caracterelor* (*Shuowen jiezi* 說文解字) explică ideograma *huang* 皇 drept 王 = *regii* (ceea ce reunește | cele trei niveluri 三: Cer, Om, Pământ 𠄎) de la început 自 (白 reprezintă prescurtarea lui 自, imaginea *nasului*, cu sensul extins de *persoană, individualitate*, nasul fiind partea proeminentă a feței care exprimă personalitatea, dar și *punct de pornire, origine, început*, nasul reprezentând locul pe unde pătrunde *sufletul* - qi 氣, loc de pornire a circulației energetice a organismului); inițial *huang* 皇 desemna pe cei trei suverani mitici ai antichității: *Fuxi* 伏羲, *Shennong* 神農 și *Huangdi* 黃帝, pentru ca după anul 221 î.e.n., când *Regele Zheng* (*Wang zheng* 王政) își va asuma titlul de *Primul împărat* (*Shi Huangdi* 始皇帝), să devină calificativul împăraților moderni.

³ În *Shijing* 詩經 - *Cartea odelor* (capitolul *Zhousong* 周頌 - *Ode sacrificiale din dinastia Zhou*) se menționează: “上帝是皇。” “上帝 *Suveranul suprem este* 皇 *huang*”,

⁴ *Huainanzi* 淮南子, capitolele 3 - *Tianwen* 天文 - *Ornamentele cerului* (*astronomie*) și 5 - *Shize* 時則 - *Regulile anotimpurilor* (*shi* 時 = *perioadă de timp, anotimp*, *ze* 則 = *criteriu, regulă*), și *Liji* 禮記 - *Cartea ritualurilor*, capitolul *Yueling* 月令 - *Comandamentele lunare* (*yue*

lui - **zhong** 中⁵, celelalte patru *Hotare ale lumii* având și ele cârmuitorii lor supremi: **Taihao** 太昊 în *Est*, **Shaohao** 少昊 în *Vest*⁶, **Yandi** 炎帝 în *Sud*⁷ și **Zhuanxu** 顓頊 în *Nord*⁸.

Supus unui proces de istoricizare, **Huangdi** 黃帝 s-a transformat din cârmuitor ceresc într-unul pământesc, devenind strămoșul comun al oamenilor și zeilor⁹.

Despre **Huangdi** 黃帝 - *Împăratul galben* găsim o interesantă mențiune în *Însemnările istorice - Shiji* 史記¹⁰ ale lui **Sima Qian** 司馬遷 (145-86 î.e.n.), capitolul *Însemnări despre cei cinci Împărați (Wudi benji* 五帝本記), în care se relatează că acesta "*acționa conform principiilor naturii (Cerului și Pământului), ale artei divina-*

月 = lună, **ling** 令 = a ordona, a comanda, lege, ordine, mandat).

⁵ atât Cerul cât și Pământul sunt divizate în 5 regiuni: patru reprezentând fazele alternante **yin** 陰 și **yang** 陽, trecând printr-un maximum al fiecăreia și prin faze intermediare de egalitate 𠄎, sprijinite de un Centru 中, Polar în cazul Cerului și Imperial în cazul Pământului, focar de unde izvorăște mișcarea 行; noblețea Centrului față de periferii este reflectată și în denumirea Chinei: **Zhongguo** 中國 = Țara din mijloc.

⁶ **Taihao** 太昊 (notat și 太皞) este un alt nume dat lui **Fuxi** 伏羲, iar **Shaohao** 少昊 (notat și 少皞) este numele unui succesori al acestuia.

⁷ **Yandi** 炎帝 este un alt nume dat lui **Shennong** 神農; în *Cronologia împăraților și regilor* 帝王史記 – *Diwang shiji* se menționează că: "**Yandi** 炎帝 este același cu **Shennong** 神農, cel cu trup de om și cap de bou".

⁸ în afară de această enumerare a *Stăpânitorilor cerești ai celor cinci regiuni* (五方之天帝), numiți și *Înțelepții celor cinci regiuni* (五方神), în literatura veche mai întâlnim și altele, cum ar fi: ① **Huangdi** 黃帝, **Zhuanxu** 顓頊, **Diku** 帝嚳, **Tangyao** 唐堯 și **Yushun** 虞舜, în *Shiben* 世本 și *Shiji* 史記•五帝本紀, ② **Shaohao** 少皞, **Zhuanxu** 顓頊, **Gaoxin** 高辛, **Tangyao** 唐堯 și **Yushun** 虞舜, în *Diwang shiji* 帝王世紀•尚書序, ③ **Huangdi** 黃帝, **Shaohao** 少皞, **Diku** 帝嚳, **Dizhi** 帝摯 și **Diyao** 帝堯, în *Daozang* 道藏•同紳部•譜錄類•混元聖記, sau ④ **Fuxi** 伏羲, **Shennong** 神農, **Huangdi** 黃帝, **Yao** 堯 și **Shun** 舜, în *Huangwang daji* 帝王大紀.

⁹ Stăpânitorul Ceresc, folosindu-și reședința de pe muntele **Kunlun** 崑崙, a zăbovit pe Pământ, amestecându-se concret în treburile lumești; pentru amănunte vezi Yuan Ke – *Miturile chinezi antice*, (trad.) Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1987, p. 19, 110-111, 118-119, și **Yangkuan** 楊寬 - *Huangdi yu Huangdi* 黃帝與皇帝, în *Gushibian* 古史辨 (reedit. Hongkong, 1963), vol. 7A, p. 189-209.

¹⁰ lucrare de mari proporții, redactată între 103-92 î.e.n. și bazată pe tradiții orale, texte, arhive și mărturii contemporane, *Shiji* 史記 (*Însemnările istorice*) acoperă o perioadă de peste 3000 de ani, începând cu domnia *Împăratului Galben (Huangdi* 黃帝), până la domnia împăratului **Wudi** 武帝 (141-87 î.e.n.), din timpul dinastiei **Han** 漢. Cartea este structurată în cinci diviziuni principale, cuprinzând 130 de capitole: *cronici* (本紀 **benji**), în care sunt descrise 12 epoci, descriind istoria a 20 de clanuri nobiliare, *tabele* (表 **biao**), *tratate* (書 **shu**) asupra ritualurilor, muzicii, astronomiei, administrației, geografiei, economiei, dreptului, armatei, etc., *biografiile familiilor aristocrate* (世家 **shijia**) și 70 de *biografii* (列傳 **liezhuan**) diverse.

Huangdi
黃帝

ției, ale vieții și ale morții, și cultiva grâne și plante sezoniere”¹¹, dar în care nu se face nici o mențiune despre faptul că el ar fi autorul *Tratatului interioarelor*. De altfel nici perioada în care acesta ar fi trăit nu a putut fi cu precizie stabilită. Astfel, *Cronicile chineze (Zhongguo nianli zongpu 中國年曆總譜)* ale lui *Dong zuobin 董作賓* ne indică 2674 î.e.n. drept anul de naștere al lui *Huangdi*, în timp ce, conform cercetărilor lui *Zhang tai yan 章太炎*¹², anul 1912, al instalării Guvernului Provizoriu al Republicii Chineze, ar fi al 4609-lea an după *Huangdi*, ceea ce plasează data nașterii acestuia cu 24 de ani mai devreme¹³.

Legenda despre dialogurile dintre *Huangdi 黃帝* și sfetnicul său întru problemele de sănătate *Qibo 岐伯*¹⁴ este menționată pentru prima dată în *Cronica regilor și împăraților (Di wang shiji 帝王世紀)*¹⁵ și *Cronica celor trei împărați (Sanhuang ji*

¹¹ “順天地之紀，幽明之占，死生之說，存死之難，時播百穀草木。”

¹² citat de *Chen cun ren 陳存仁* (cf. Hong-Yen Hsu, William G. Peacher - *Chen's history of Chinese medical science*, Modern Drug Publishers CO., Taipei, 1977, p. 5).

¹³ tradiția atribuie calendarul lunar - *yinli 陰曆*, numit și *diaoli 調歷 = calendarul armonios*, lui *Huangdi 黃帝* (*Huangdi* i-a însărcinat pe *Xihe 羲和* să observe soarele, pe *Changyi 常儀* să observe luna, pe *Yuqu 與區* să observe stelele și strălucirea lor, pe *Linglun 泠綸* să facă tuburile sonore, pe *Danao 大撓* să facă ciclul *jiazi 甲子*, pe *Lishou 隸首* să stabilească calculele, iar pe *Rongcheng 容成* să redacteze calendarul *diaoli 調歷* pe baza celor 6 metode - cf.: Édouard Chavannes - *Les mémoires historiques de Se-Ma-Ts'ien*, Adrien-Maisonneuve, Paris, 1967, vol. 3, p. 323, nota 1), primul an al primului ciclu fiind anul 2697 î.e.n., iar anul 1912 fiind deci al 48-lea an al celui de-al 77-lea ciclu.

¹⁴ *Qibo 岐伯* și *Huangdi 黃帝* sunt considerați întemeietorii profesiei medicale, profesiune care se va mai numi și *Qi Huang zhishu 岐黃之術 - arta lui Qi și Huang*.

¹⁵ “岐伯，黃帝臣也，帝使伯嘗草木，典主醫病，經方本草素問之出焉。” “*Qibo, supus al Împăratului Galben, a fost însărcinat de către împărat să guste ierburile și plantele, să patroneze normele medicinei și bolilor și să scrie despre meridiane, rețete, plante și despre chestiunile elementare pe care acestea le implică.*”. Atragem atenția asupra faptului că *chen 臣* are aici sensul de *supus al împăratului* și nu de *ministru*, cum am mai întâlnit tradus. *Qibo 岐伯* nu a fost *ministru* în timpul domniei lui *Huangdi 黃帝*, ci *sfătuitor, maestru - shi 師*, purtând chiar titlul, după unele documente, de *maestru celest - Tianshi 天師 (Tianshi Qibo 天師岐伯)* - vezi Anna K. Seidel - *La divinisation de Lao Tseu dans le Taoïsme des Han*. E. F. E. O. Adrien-Maisonneuve, Paris, 1969, p. 114, nota 4. În *Însemnările istorice - Shiji 史記* ale lui *Sima Qian 司馬遷*, capitolul 1 - *Wudi benji 五帝本記 - Însemnări despre cei cinci Împărați*, sunt precizați cei patru miniștri însărcinați de *Huangdi 黃帝* să guverneze poporul, respectiv: *Fenghou 風后*, *Limu 力牧*, *Changshi 常失* și *Dahong 大鴻*, autori și ei de tratate destinate instruirii suveranului în diverse tehnici, scrieri incluse de *Bangu 班固* (32-92 e.n.) în catalogul ce completa *Hanshu 漢書 - Cartea Dinastiei Han (Hanshu - Yiwenzhi 漢書 ♦ 藝文志 - Istoria literaturii)*, cu mențiunea că

三皇紀)¹⁶.

Tratatul Interioarelor al lui Huangdi 黃帝內經 – *Huangdi neijing* reprezintă cea mai veche¹⁷ și cea mai apreciată lucrare medicală în care este prezentată pentru prima dată acupunctura. Acesta este alcătuit din două părți: *Suwen* 素問 - *Întrebări simple* și *Lingshu* 靈樞 - *Poarta sacră*, fiecare redactată în 81 de capitole (*pian* 篇), incluse în câte 24 de volume (*juan* 卷)¹⁸.

Su 素 desemna, la origine, *stofa de mătase neprelucrată și de culoare naturală*¹⁹, prin extensie: *simplu, sobru, obișnuit, fără ornamente, sincer, nealterat*, așa cum este interpretat de *Zhang jiebin* 張介賓 (c.1563-1640), dar și *constant*, de unde și traducerea *Întrebări zilnice* pe care o întâlnim la unii autori. *Wen* 問 = 口 gura la 門 poartă = *a întreba, a se informa*²⁰.

Ling 靈 = *a oferi cerului dansuri* 巫 *pentru a obține ploaie abundentă* 霽 (霽 - trei 口 picături de 雨 → 雨 ploaie), prin extensie: *putere supranaturală, suflet, spirit, binefacere a cerului, putere sacră*. *Shu* 樞 = *pivot, balama, axul în jurul căreia se răsucesce o poartă, centru, principal*, de unde și traducerea *Stâlpul miraculos*.

În *Cartea Dinastiei Han* (*Hanshu* 漢書)²¹ se menționează că *Tratatul interioarelor* conține doar 18 volume (*juan* 卷), câte 9 pentru fiecare parte, făcându-se totodată

sunt falsuri fabricate în *Perioada Statelor Combatante* *Zhanguo* 戰國 (475-221 î.e.n.).

¹⁶ “帝察五運六氣，乃著岐伯之問，是為內經，或言內經後人所作而本於黃帝。”

“Împăratul Galben a observat cei cinci agenți și cele șase energii, iar discuțiile sale cu Qibo au fost notate în Tratatul Interioarelor. Totuși, unii afirmă că o persoană ulterioară a consemnat rezultatele Împăratului Galben și a scris Tratatul Interioarelor.”

¹⁷ această idee, cvasi-unanim acceptată de către istoricii medicinei, pare a fi eronată, întrucât în *Huangdi neijing* 黃帝內經 întâlnim citate și alte tratate medicale despre care presupunem că s-au pierdut, cum ar fi tratatele *Cifa* 刺法 - *Metoda înțepării* sau *Xiajing* 下經 - *Tratatul despre cele de jos* (sau *inferior*, sau *partea a doua*), iar în mormântul nr. 3 de la *Mawangdui* 馬王堆 (în provincia *Hunan* 湖南) au fost descoperite, în 1973, două cărți intitulate *Jingmai* 經脈 - *Meridianele* și alte două, fără titlu, despre metodele de diagnostic, ce par a fi anterioare *Tratatului interioarelor al lui Huangdi*.

¹⁸ *juan* 卷 = *rulou, volum, carte, scriere autentică* (de altfel și latinescul *volumen* desemna inițial un obiect înfășurat, rulou), divizat în *pian* 篇 sau *zhang* 章 = *capitole* și *jie* 節 = *paragrafe*.

¹⁹ de remarcat că, în toate marile tradiții, *textul*, atât sacru, cât și profan, este legat de *textură, urzeală*, reprezentând înțelesul aparent, vizibil și înțelesul ascuns: latinescul *textum* avea sensul inițial de *șesătură, tramă*, cu derivatele *prætextum* = *bordură a unei haine, ornament servind la mascarea unui defect*, *textor* = *șesător*, *textrina* = *șesătorie*, *textilis* = *șesătură*, în sanscrită *sutra* desemnează atât *firul*, cât și *scrierea sacră*, după cum în arabă *surat* = *fir textil* este folosit pentru indicarea capitolelor Coranului, iar grecescul *strophè* (στροφῆ) avea semnificația inițială de *mişcare de dus-întors a suveicii de-a curmezișul urzelii*.

²⁰ majoritatea locuințelor fiind extrem de modeste, în absența unei săli de primire a oaspeților (*ting* 廳), discuțiile cu aceștia se purtau la poartă, de unde și sensul extins de *a vizita*.

²¹ *Hanshu* 漢書, *juan* 30 - 藝文志第十.

referire și la existența unui *Tratat al exterioarelor (wajing 外經)*²², mențiune care atestă documentar existența *Tratatului interioarelor* în jurul anului 100 î.e.n., iar în *juan 30* al aceleiași *Hanshu 漢書* este amintit și un tratat, astăzi pierdut, despre metodele de masaj învățate de la *Qibo 岐伯*, intitulat *Huangdi qibo anmo*, în 10 volume. Tot despre un *Neijing 內經* în 18 *juan 卷* se amintește și în *Zhenjiu jiyi jing 鍼灸甲乙經 - Tratat elementar de acupunctură și moxa* al lui *Huang fumi 皇甫謐* (215-282 e.n.), în care se precizează că *Tratatul interioarelor al lui Huangdi* este compus din două părți: *Suwen 素問 (Întrebări simple)*, în 9 *juan 卷*, și *Zhenjing 鍼經 (Tratat de acupunctură)*, de asemenea în 9 *juan 卷*, despre care se pare că a primit ulterior denumirea de *Lingshu 靈樞 (Poarta sacră)*, în timpul dinastiei *Tang 唐* (618-907 e.n.).

Împărțirea *Tratatului interioarelor (Neijing 內經)* în câte 81 de capitole (*pian 篇*) pentru fiecare dintre părțile componente²³ aparține probabil uneia dintre multiplele ediții ulterioare. Cea mai veche dintre acestea, care s-a păstrat intactă până în zilele noastre, datează din anul 762 e.n. și aparține lui *Wangbing 王冰* (710-804), din dinastia *Tang 唐*, care afirmă în prefață că a avut acces la textul original, redactat pe vremea împăratului *Huangdi*. Cu toate că limbajul folosit este arhaic, textul lui *Wangbing* pare o compilație a mai multor lucrări, la care se adaugă texte apocrife disparate cronologic și pasaje proprii, în scopul de a da un aspect unitar lucrării și de a face inteligibile bazele teoretice tradiționale pe care se sprijină actul medical. Spre exemplu, cartea (*juan 卷*) a 7-a din *Suwen 素問* (versiunea în 9 *juan 卷*), despre care *Huang fumi 皇甫謐* (215-282 e.n.) afirmă că s-a pierdut, se pare că a fost înlocuită cu un text care circula independent, intitulat *Yinyang dalun 陰陽大論 - Mare discurs despre yin și yang*²⁴. Pierderea acestei *juan 卷 7* se pare că a avut loc înaintea dinastiei *Sui 隋* (581-618), deoarece nu apare nici în compilația lui *Yang shang*

²² majoritatea autorilor opun termenul *nei 內* - interior lui *wai 外* - exterior, cu sensul de *eso* și *exoterism*, comentatorii *Neijing*-ului interpretând însă diferit semnificația lui *nei 內*: astfel, pentru *Zhang jiebin 張介賓* (în *Leijing 類經, juan 1*), *nei 內* desemnează *calea naturii (xingming zhidao 性命之道)*, Joseph Needham (Medicine in Chinese Culture, în Clerks and Craftsmen in China and the West, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1968, pp. 271-272), pornind de la concepția daoistă a înțeleptului, așa cum o întâlnim prezentată de *Zhuangzi 莊子*, atribuie lui *nei 內* sensul de *material, corporal, practic, concret, repetabil, rezonabil și științific*, în opoziție cu *wai 外*, în sensul de *miraculos, minunat, straniu, înafara lumii și a corpului*, în timp ce pentru D. J. Keegan (The "Huang-ti nei-jing": The structure of the compilation; the significance of the structure. U.M.I. Dissertation service, Ann Arbor, Michigan, U.S.A., 1991, p. 12), termenii *nei 內* și *wai 外* indică situarea în timp a textelor, *nei* desemnându-le pe cele mai vechi.

²³ numărul 81 (pătratul cifrei 9, simbolizând *împlinirea perfectă*, dacă avem în vedere că suma cifrelor oricărui număr multiplicat cu 9 ne dă tot 9), se regăsește și în numerotarea capitolelor (*zhang 章*) tratatului *Daode jing 道德經* al lui *Laozi 老子*.

²⁴ cf. Patrick Triadou - Histoire du Suwen et tradition de l'Empereur Jaune. Revue française d'acupuncture, 1995, 21, 83, pp. 6-24.

shan 楊上善, intitulată *Huangdi neijing taisu* 黃帝內經太素, scrisă în acea perioadă²⁵.

Merită de asemenea amintită și lucrarea lui *Zhang jiebin* 張介賓 (c.1563-1640)²⁶ intitulată *Leijing* 類經 - *Asemănător cu Tratatul*, în care se face o reclasificare a capitolelor *Tratatului interioarelor*, însoțită de numeroase comentarii, precum și de o anexă ilustrată (*Leijing tuyi* 類經圖翼 - *Anexă ilustrată la Leijing*).

Dacă absența oricărui exemplar original îngreunează datarea exactă a *Tratatului interioarelor al lui Huangdi*, analiza fundamentelor teoretice, a conținutului lexical și a structurii gramaticale a textului, conduce la ideea că acesta este contemporan cu *Huainanzi* 淮南子²⁷ (sec. II î.e.n.). De asemenea, având în vedere că fiziologia și patogenia expuse în *Neijing* se sprijină pe legea alternanței *yin-yang* 陰陽 și pe teoria celor 5 agenți - *wuxing* 五行²⁸, trebuie menționat că prima expunere a teoriei *wuxing* o găsim în capitolul *Hongfan* 洪範 - *Marea regulă* din *Shujing* 書經 - *Cartea edictelor* (sec. XI-VII î.e.n.)²⁹, iar utilizarea îmbinată a teoriilor *yin-yang* și *wuxing*, în *Lüshi chunqiu* 呂氏春秋 - *Primăverile și toamnele Maestrului Lü*, scrisă de cărturarilor-clienți³⁰ ai lui *Lü buwei* 呂不韋 (?-235 î.e.n.)³¹.

²⁵ de asemenea pierdută în timpul invaziei mongole (1236) din dinastia *Song* 宋 și regăsită la începutul secolului XIX în biblioteca unui templu din Japonia, de unde a fost readusă în China.

²⁶ specialist în *Neijing* 內經, cunoscut și sub numele de *Zhang jingyue* 張景岳; a scris de asemenea lucrarea *Jingyue quanshu* 景岳全書 - *Scrierile complete ale lui Jingyue*, apărută în 1624, în care reunește conceptele esențiale ale diferiților autori, propunând o analiză sistematică a diverselor metode diagnostice și terapeutice.

²⁷ culegere de texte taoiste, importantă pentru numeroasele mituri și legende consemnate, atribuită lui *Liuan* 劉安 (179-122 î.e.n.), prinț de *Huainan* 淮南, nepot al împăratului *Gao zu* 高祖 (206-195 î.e.n.), întemeietorul dinastiei *Han* 漢.

²⁸ tradus adeseori prin 5 elemente, prin analogie cu elementele constitutive din filozofia greacă; în realitate *xing* 行 înseamnă a merge, a acționa (vezi și Fung Yu-lan - *Précis d'histoire de la philosophie chinoise*, Payot, Paris, pp. 146-147).

²⁹ în *Hongfan* 洪範 (*Shujing* 書經, partea a 4-a, cap. 4) este prezentat discursul *Prințului din Ji* 箕 în fața *Regelui Wu* 武帝 (1121-1114 î.e.n.), ideile pe care le dezvoltă acesta fiind atribuite *Impăratului Yu* 禹, fondatorul dinastiei *Xia* 夏 (sec. XXI - sec. XVI î.e.n.): “天乃錫禹洪範九疇。” “Astfel Cerul i-a dat lui Yu cele nouă articole ale Marii reguli.”, paternitate probabil inventată pentru a conferi o mai mare autoritate textului.

³⁰ *menke* 門客 - *client* (門 = *poartă*, 客 = *musafir*), pătură socială apărută spre sfârșitul dinastiei *Zhou* 周, formată din nobili cultivați și intelectuali săraci, găzduiți în casele marilor demnitari, negustori sau mandarini, unde li se asigurau mijloacele de trai în schimbul talentelor lor artistice și literare.

³¹ negustor și om de stat, ministrul ultimului principe *Qin* 秦, întemeietorul imperiului; acesta a reușit să strângă în jurul său peste 3000 de *clienți* (*menke* 門客), la dispoziția cărora fuseseră angajați 10000 de servitori.

Scris sub formă de dialog (întrebări și răspunsuri) între *Huangdi* 黃帝 și *Qibo* 岐伯³², *Tratatul interioarelor* include, pe lângă anatomia, fiziologia, patologia și terapeutică energetică tradițională, și fundamentarea filozofică a actului medical, act care trebuie să se bazeze în primul rând pe prevenirea producerii dezechilibrelor energetice, și nu numai pe diagnosticarea și corectarea lor: “是故聖人不治已病，治未病，不治已亂，治未亂。... 夫病已成而後藥之，...，譬猶渴而穿井。” *“Înțelepții anti-chității nu-i tratau pe cei bolnavi, ci îi tratau pe aceia care încă nu s-au îmbolnăvit, nu tratau dezordinea, ci tratau [când încă] nu s-a produs dezordinea. ... Cel care așteaptă să se producă boala pentru a o trata, ... , seamănă cu cel care așteaptă să i se facă sete pentru a săpa fântâna.”* (*Suwen* 素問, cap. 2 - 四氣調神大論), sau “上工治未病。” *“Medicul superior³³ tratează atunci când încă nu s-a produs boala”* (*Lingshu* 靈樞, cap. 55 - 逆順)³⁴.

De altfel, profilaxia se confunda în China antică cu însuși sistemul de acordare a asistenței medicale, medicul fiind plătit anual pentru a îngriji un număr de pacienți (aproximativ 30 de familii), pe care-i examina periodic, căroră le observa modul de viață, alimentația, regimul de muncă, le depista și le reechilibra perturbările energetice încă din faza preclinică, și pe care-i *acorda* cu energia normală a anotimpului.

Dacă nici unul dintre pacienții aflați în îngrijirea sa nu se îmbolnăvea, medicul își primea salariul, însă cu fiecare bolnav dintr-o familie, plata sa scădea cu suma reprezentând salariul pe o lună, medicul fiind obligat în plus să-l trateze pe bolnav gratuit până la însănătoșire. De asemenea, pentru fiecare invalid sau decedat de o boală, medicul era obligat să atârne deasupra ușii sale o lanternă roșie. Evident, când numărul lanternelor depășea o anumită cifră, singura soluție pentru medic era de a părăsi regiunea și de a se stabili în altă parte.

Tot în *Neijing* se atrage atenția (*Lingshu* 靈樞, cap. 5 - 根結) că, în mâini incompetentă, acupunctura este departe de a fi o metodă terapeutică inofensivă: “上工平氣，中工亂脈，下工絕氣危生。” *“Lucrătorul superior echilibrează energia, lucrătorul mediu perturbă meridianele, iar lucrătorul inferior taie (epuizează) energia și pune viața în pericol”*.

În capitolul 12 din *Suwen* 素問, intitulat *Yifafangyilun* 異法方宜論 – *Discuție despre metode și rețete utile*, găsim și primele referiri privitoare la originea diferi-

³² *Qibo* 岐伯 este principalul interlocutor al lui *Huangdi* 黃帝, dar nu singurul, întrucât, pe întregul parcurs al lucrării, mai întâlnim încă alți cinci interlocutori.

³³ folosirea termenului 工 *gong* - lucrător pentru a desemna medicul provine de la prescurtarea expresiei 醫工 *yi gong* - lucrător în domeniul medical.

³⁴ aceeași idee poate fi găsită și în *Daode jing* 道德經 al lui *Laozi* 老子, cap. 64: ① “其安易持，其未兆易謀，其脆易破，其微易散。” *“Ceea ce este calm este ușor de stăpânit, ceea ce nu a apărut încă, este ușor de prevenit, ceea ce este fragil este ușor de spart, ceea ce este pulbere este ușor de împrăștiat.”* ② “爲之於未有，治之於未亂。” *“Trebuie să luăm măsuri înainte ca lucrurile să se petreacă, trebuie protejată ordinea înainte de-a se produce dezordinea”*.

telor tehnici terapeutice. Astfel, din Est provine folosirea *acelor din piatră* - *bianshi* 砭石³⁵, folosite mai ales sub formă de mici bisturie în chirurgia abceselor; din Vest, regiune muntoasă bogată în plante medicinale, provin remediile medicamentoase - *duyao* 毒藥³⁶; din Nord, regiunea vânturilor reci, a gheții și a iernilor, provin *moxibustia și cauterizările* - *jiubing* 灸炳; din Sud, regiune cu climă umedă și blândă, provin *micile ace* - *weizhen* 微鍼³⁷; iar din zona centrală provin *daoyin* 導引³⁸ și *masajele* - *anqiao* 按蹻³⁹, menționându-se că: “聖人雜合以治各得其宜。” “Înțelepții combină diferitele metode terapeutice, astfel încât să obțină ceea ce le este convenabil”.

© 2003 Laurențiu Teodorescu
Toate drepturile rezervate autorului.

teodorescu@dr.com

³⁵ în *Dicționarul analitic al caracterelor (Shuowen jiezi 說文解字)* întâlnim termenul *bian* 砭 explicat astfel: “砭 ◆ 以石刺病也。” “*bian* [înseamnă] înțeparea cu ace din piatră pentru tratarea bolilor”, aceasta reprezentând probabil prima formă de practicare a acupuncturii. Ulterior, o dată cu dezvoltarea tehnicii prelucrării metalelor, acele din piatră au fost înlocuite cu ace metalice, numite *zhen* 鍼, ideogramă compusă din radicalul 金 *metal*, la care se adaugă semnul 戊 *halebardei*, precum și — *urma* pe care o lasă o 口 *gură*, sensul fiind acela de *a mușca, a răni cu gura*, deci *metalul care mușcă*, prin extensie: *ac*.

³⁶ *duyao* 毒藥 = *medicamente toxice (otrăvitoare)*; în *Huainanzi* 淮南子, capitolul 19 - *Xiuwu* 修務 se relatează că *Shennong* 神農, observând (*xiang* 相, cu sensul de *chakan* 察看 = *a examina, a observa*) gustul (comentatorii folosesc termenul *ziwei* 滋味) diferitelor plante, “一日而遇七十毒” “a întâlnit câte șaptezeci de feluri de *toxici* otrăvuri într-o zi”. În *Lei jing* 類經 se precizează că *du* 毒 are, în expresia *duyao* 毒藥, semnificația de *eficient*, iar Édouard Biot (Le Tcheou-li ou Rites des Tcheou, Imprimerie Nationale, Paris, 1851, t. I, p. 92, nota 3) precizează că *duyao* 毒藥 este o expresie care desemnează substanțele amare utilizate în scop terapeutic. După *Shujing* 書經 - *Cartea edictelor* (Partea a III-a - *Cartea dinastiei Shang* 商書, cap. 8 - *Promovarea lui Yue* 說命, § 1, 8): “若藥弗暝玄, 厥疾弗瘳。” “un medicament nu poate vindeca dacă nu are un gust dezagreabil”.

³⁷ *Wangbing* 王冰 interpretează *weizhen* 微鍼 ca desemnând *acele de dimensiune mică*, majoritatea comentatorilor însă consideră că termenul este folosit pentru a face distincția dintre *acele din piatră* 砭石 și *acele metalice* 微鍼, afirmație susținută și de un pasaj din *Lingshu* 靈樞, capitolul 1 - *Jiu zhen shi er yuan* 九鍼十二原, în care se recomandă să “nu se folosească 砭石 acele din piatră, întrucât 微鍼 acele metalice 通 deschid [comunică cu] 經脈 meridianele”: “無用砭石, 欲以微鍼通其經脈。”

³⁸ metodă terapeutică ce cuprinde: exerciții respiratorii - *xingqi* 行氣 = *a conduce suflul*, gimnastică - *daoyin shenti* 導引|身體 = *a întinde și a contracta membrele* și masajele *mo* 摩 = *hand* 手 *mâna* 广 *acoperă (corpul)* precum *lin* 林 *pădurea* (acoperă pământul); pentru amănunte vezi *Tratatul de menținere a sănătății prin daoyin - Taiqing daoyin yangsheng jing* 太清導引|養生經, cuprins în culegerea de texte daoiste *Daozang* 道藏 (reed. Ed. Comercial Press, Shanghai, 1924-1926, fasc. 568).

³⁹ *an* 按 = *a apuca, a strânge, a comprima*, iar *qiao* 蹻 are aici sensul de *viguros*.